

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.142

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2024.1>**В. В. Одарій***orcid.org/0009-0000-7074-9971**аспірант кафедри загальної теорії права та держави
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ В АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

Англо-американська правова система, або система загального права, є однією з найпоширеніших, найстаріших і найвпливовіших правових систем сучасного світу за своїми основними параметрами, що включають географічні, культурні, історичні та інші чинники, за ступенем впливу на інші правові системи. Так, вже протягом тривалого часу англо-американська правова система діє на територіях Великої Британії, США, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Індії та цілої низки інших держав. При чому, по мірі розвитку світового співтовариства і розширення між різними державами економічних, політичних та інших зв'язків сфера впливу загального права в останні століття не тільки не зменшувалася, а навпаки, постійно зростає. І по сьогоднішній день викликає значний інтерес у дослідженнях різних галузей науки.

Погоджуємось із думкою вітчизняної дослідниці В. В. Дудченко, що «сучасна правова реальність формується під впливом суцільних змін, які виникають під впливом глобалізації та індивідуалізації суспільства» [1, с. 89]. Тому постає необхідність міжнародного співробітництва, глобальні проблеми сучасності (науково-технічний прогрес, екологія, демографія) потребують пильної уваги до основних правових систем сучасності, нового бачення існуючих правових проблем.

Так, в юридичній літературі можна знайти значну кількість робіт, в яких предметом дослідження виступає будь-яке явище правової дійсності проаналізовано крізь призму англо-американської правової системи. Таким чином, нам вбачається перспективним проведення дослідження в даному ключі щодо аналізу та сутносні застосування права саме в цій правовій системі. Адже дослідження правозастосування в зарубіжних державах має значну наукову цінність. Воно дає змогу знайти дієві шляхи підвищення ролі вітчизняної юридичної діяльності у правовому розвитку країни. Це стосується, зокрема, розширення правової співпраці з країнами, що базують свою правову систему на англо-американському прецедентному праві. Водночас, розширення

міжнародно-правових, зовнішньоекономічних і політичних зв'язків України зумовлює актуальність наукового вивчення особливостей правозастосування в різних правових сім'ях, зокрема, в англо-американській, до якої відносяться понад 50 країн світу.

Цікаво, що вивченню правозастосування повсякчас приділяється увага як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. До прикладу, дану тему з різних позицій у своїх роботах висвітлюють такі вітчизняні науковці як Х. Н. Бехруз, Дудченко В. В., В. О. Котюк, М. Г. Поліщук, Д. О. Тихомиров та ін. Серед зарубіжних науковців даним питанням займались Р. Крос, П. Сміт, О. Холмес, С. Мілсон та ін. Проте, наукові праці попередників не заважають подальшим дослідженням в поставленій тематиці, а навпаки є підґрунтям для подальших теоретичних розробок. Однак, слід зазначити, що вищезазначений ряд науковців досліджує явище застосування права з позиції, що воно є однією із форм реалізації права. Але, наше дослідження будується на кардинально протилежному підході. Відповідно до якого, ми вважаємо, що правозастосування є самостійною правовою категорією, яке виступає одним із видів юридичної діяльності.

Метою дослідження є проведення науково-теоретичного аналізу сутності застосування права в англо-американській правовій системі на основі застосування прецеденту судовими органами США та Великобританії.

Сучасні суспільні трансформації та реформи в різних сферах життєдіяльності зумовлюють необхідність переосмислення ролі, сутності та природи правозастосовної діяльності. Це пов'язано з появою нових суб'єктів правозастосування, зміною характеру взаємодії між ними, а також з гарантуванням прав і свобод громадян та посиленням їх правового захисту.

Вивчення сутності та змісту правозастосування в різних правових системах світу має значну цінність для розвитку вітчизняної юридичної науки. Юридична практика країн англо-американської правової сім'ї, яка загалом вважається взірцем впливу юридичної діяльності на правові сис-

теми, може дати цінні знання для вдосконалення вітчизняної юриспруденції як з практичної, так і теоретичної сторони.

Так, в юридичній науці налічується багато підходів до розуміння найбільших правових систем світу. Нам більше всього імпонує теорія видатного вченого-компаративіста Рене Давида. Який під правовою сім'єю розуміє – «загальні властивості споріднених національних правових систем, що включає перелік і характеристики ознак, що відображають загальні й особливі властивості правових систем, що об'єднуються в правову сім'ю, а обсягом – коло національних або інших правових систем. Оскільки правова сім'я відображає загальні й особливі риси певних правових систем, схожість і відмінності яких визначаються за певними показниками або критеріями, то це дозволяє за певних умов застосовувати метод аналогії для перенесення, прийняття, запозичення окремих правових інститутів і норм, проте з урахуванням сучасних процесів глобалізації, інтеграції та конвергенції і між правовими сім'ями» [2, с. 12].

Вітчизняний науковець-компаративіст Бехруз Х. зазначає, що правова система відбиває ті особливості деяких правових систем, які є результатом подібності їхнього конкретно-історичного розвитку: структури, джерел, провідних галузей і правових інститутів, правової культури, традицій, особливостей правозастосовчої діяльності, юридичного мислення і т. п. [3, с. 29].

Англо-американська правова система має ряд значимих особливостей, які відрізняють її від інших правових систем світу. «Серед ознак даної сім'ї можна виділити такі: засновуються на індивідуалізмі; право є основним регулятором суспільних відносин; наявність розвиненої системи соціального регулювання; основним джерелом права є судовий прецедент, який має індивідуальний (казуїстичний) характер; провідну роль у формуванні права (в правотворчості) відводять судам, які в зв'язку з цим займають особливе місце в системі державних органів; на першому місці знаходяться не обов'язки, а права людини і громадянина, що захищаються передусім судом; домінуюче значення має процесуальне (процедурне) право, яке багато в чому визначає право матеріальне; відсутні повністю кодифіковані галузі права; відсутній класичний розподіл права на приватне і публічне; статутне право (законодавство) і юридичні звичаї виступають як допоміжні, додаткові джерела; юридична доктрина, як правило, носить суто прагматичний, прикладний характер» [4, с. 5].

Не слід забувати, що втілення права в життя є таким видом юридичної діяльності, у процесі якого воно безпосередньо втілюється в практичній життєдіяльності людей, за допомогою пев-

ного механізму, в якому правозастосовна діяльність посідає особливе місце, оскільки від неї вирішальною мірою залежить не лише своєчасне та ефективно здійснення нормативно-правових приписів, а й те, що, сприяючи реалізації суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, водночас є одним із основних факторів дії правових приписів. А оскільки, особливістю англо-американської правової сім'ї є її судова система, яка зосереджена на діяльності суддів та має неабияку вагу, що окрім традиційних судових повноважень, тобто вирішення спорів, судді в цих країнах також беруть участь у правотворчому процесі, що впливає з природи цієї правової сім'ї.

Тому, вважаємо за доцільне розглянути правозастосування в англо-американській правовій системі на прикладі судових органів, які наділені державно-владними повноваженнями і в першу чергу відіграють ключову роль у процесі застосування права.

Дослідники традиційно виходять із того, що англо-американська правова сім'я – це сім'я типового суддівського, а точніше – прецедентного права (case law), в якій історично чільне місце належало такому джерелу права, як судова практика або судовий прецедент.

Органи судового правозастосування в США та Великобританії базуються на одному і тому ж праві – на загальному праві. Це пояснюється тим, що в Англії і США – одна і та сама загальна концепція права і його ролі; в обох країнах існує, загалом, один і той самий поділ права, використовуються одні й ті самі поняття і трактування норми права. Категорії «загальне право», «право справедливості», «довірча власність» є зрозумілими і природними як для англійських, так і для американських юристів. Для американського юриста, як і для англійського, право – це тільки право судової практики; норми, вироблені законодавцем, хоч би якими численними вони були, дещо бентежать юристів, які не вважають їх нормальним типом норм права; ці норми по-справжньому входять до системи американського права лише після того, як їх неодноразово застосують і витлумачать суди, коли можна буде посилатися не на самі норми, а на судові рішення.

Як казав французький дослідник А. Фарнсворт, – «Якщо немає прецедентів, американський юрист охоче скаже: «Щодо цього питання право мовчить», – навіть якщо існує абсолютно очевидна норма закону, що стосується цього питання» [5, с. 53].

Слушно з цього приводу зазначає автор С. Мілсон що «реальність і ефективність правотворчої та правозастосовної діяльності англійських судів, так само як і судів загального права інших країн, забезпечується найрізноманітнішими засобами –

політичними, матеріально-фінансовими, юридичними та іншими. Серед них слід особливо виділити такі, як наявність у судів цілком достатніх матеріальних і правових можливостей для того, щоб забезпечити «шанобливе ставлення до суду», вірно застосувати ту чи іншу норму права і гарантувати виконання всіх прийнятих ним рішень. Ідеться, зрозуміло, не тільки про рішення суто прикладного, індивідуального плану, які ухвалюють у конкретній справі, а й про рішення, які «нерідко виходять за рамки цієї справи і за певних умов утворюють прецедент, якого потім слід дотримуватися» [6, с. 73].

На нашу думку, найяскравішою ознакою застосування права в даній правовій системі є те, що судові органи застосовують не окрему норму права, а саме прецеденти (у більшості випадків) – юридичну справу, яка є випадком чи подією у минулому та є прикладом або підставою для аналогічних дій у сьогоднішній і носить обов'язковий до застосування характер.

У тому ж випадку, якщо суддя «наполегливо і недвозначно ухиляється від дотримання прецедентів, на які він зобов'язаний послатися в силу безлічі рішень інших суддів, то цілком можливо, що вживатимуться заходи для звільнення його від займаної посади» [7, с. 91]. Звісно, було б помилкою вважати, що судді виконують свої обов'язки діяти згідно з правилами дотримання прецедентів лише під тиском таких рішучих санкцій. Але, тим не менш, загроза застосування такого роду санкцій до суддів, які відступають від вимог прецедентного права, завжди існує.

Обов'язок суддів суворо дотримуватися вимог прецедентного права впливає з різних формально-юридичних джерел, головним з яких є доктрина прецеденту або правила застосування прецеденту, як її нерідко називають. В основі її лежать певні положення і принципи застосування прецеденту, вироблені багатовіковою судовою практикою Англії.

Найзагальніше уявлення про англо-американську доктрину судового прецеденту зводиться, на думку дослідників, до того, що кожний суд зобов'язаний слідувати рішенню вищого за положенням суду, а апеляційні суди (окрім Палати лордів) пов'язані своїми колишніми рішеннями.

Відомий Оксфордський вчений Р. Кросс називає правила застосування прецеденту судами: «повага до окремо взятого рішення одного з вищих судів; визнання того, що рішення такого суду є переконливим прецедентом для судів, які стоять вище за нього за ієрархією; окреме рішення розглядають завжди як обов'язковий прецедент для судів нижчих інстанцій» [8, с. 29].

Але, справедливості заради слід вказати, що за останні десятиліття, незважаючи на жор-

сткість правил застосування прецеденту, щодо деяких судових органів з'явилися винятки. Принцип обов'язковості дотримання прецедентів під назвою *stare decisis*, зазнав деяких змін.

Як зазначають дослідники англійського права Сміт і Берлі, починаючи з 1966 р. Палата лордів, будучи до цього суворо пов'язаною, як і всі інші судові органи, своїми власними рішеннями-прецедентами (нормами і принципами), за заявою Лорда-канцлера відмовилася дотримуватися, а отже і застосовувати їх у майбутньому. Щоправда, при цьому було зроблено застереження щодо того, що такого роду «винятки» з принципу *stare decisis* не поширюватимуться на всі рішення Палати лордів і «досить помірковано використовуватимуться» [9, с. 211].

У Заяві, зробленій у даному випадку під час «узагальнення» судової практики, а не у зв'язку з розглядом конкретної справи, як це повинно було б бути, поряд із констатацією того, що «їхні світлості (судді Палати лордів) розглядають прецедент як незамінне джерело, яке дає уявлення про зміст права і застосування його до конкретних випадків», і що вони вважають його «основою для планомірного удосконалення правових норм», містилися також й іншого плану положення. А саме – міркування про те, що «їхні світлості визнають, що надто жорстка прихильність до прецеденту може призвести до несправедливості в конкретному випадку і до невиправданих обмежень у розвитку права». І як висновок із цього: «Їхні світлості» вважають, що необхідно «змінити наявну практику і, вважаючи колишні рішення Палати лордів у принципі обов'язковими, допустити можливість відступу у правозастосуванні від них у разі потреби» [10, с. 81].

Питання про конституційність цієї Заяви Лорда-канцлера неодноразово порушували під час обговорення конкретних справ і в наукових дослідженнях, зазначає вище згаданий автор. «Конституційність її багаторазово піддавалася сумніву. Однак питання було вирішено на користь Палати лордів. Більше того, у Законі про відправлення правосуддя (1969) Парламент країни підтвердив її повноваження відмовитися «у разі необхідності» не тільки від своїх теперішніх або майбутніх рішень, а й від тих, що були ухвалені в минулому» [10, с. 82].

Винятки з принципу обов'язковості слідування прецеденту в теорії та практиці застосування норм загального права, крім Палати лордів, мають місце і щодо інших високих судів Англії. Наприклад, щодо Апеляційного суду (відділення цивільних справ), який не повинен слідувати рішенням, ухваленим через «неуважність» (*per incuriam*) або своїм власним рішенням, які «не узгоджуються» з рішеннями Палати лордів, ухваленими з цього питання пізніше.

Не є суворо обов'язковим дотримання правил застосування прецеденту, зазначає вчений О. Холмс, і для Судового («юридичного») комітету Таємної ради. «Згідно з чинними нормативними актами і практикою, що склалася, цей політико-юридичний орган не пов'язаний жорстко ні своїми власними рішеннями (порадами Короні), ні рішеннями Палати лордів. Хоча насправді, як свідчать аналітики, Судовий комітет «вельми рідко» відступає від раніше ухвалених рішень, особливо якщо вони стосуються проблем конституційного права» [11, с. 4].

Крім названих випадків відступу від принципу обов'язковості застосування прецеденту в судовій практиці Великої Британії є ціла низка й інших винятків із цього принципу. Наприклад, Апеляційний суд не вважатиметься пов'язаним своїм власним прецедентом також тоді, коли розглянутий прецедент застарів, коли його «в кінцевому підсумку» змінив закон або коли прецедент, створений Апеляційним судом, був відкинутий Судовим комітетом Таємної ради.

За своєю структурою сучасне право США не суттєво відрізняється від права Англії. Воно також диференціюється на загальне право і право справедливості, формується судовою практикою у вигляді прецедентів. Процесуальне право превалює над матеріальним. Джерелами права є судовий прецедент, закон, правова доктрина, розроблена окремими суддями і суддівськими корпораціями [12, с. 38].

Як правило, доктрина утверджує високу роль суду в здійсненні контролю за конституційністю законів, при тлумаченні прецедентів. Як в Англії, так і в США зберігають своє значення суди справедливості, які існують у 10 штатах. У разі відсутності в загальному праві способів для вирішення питання вони керуються правом справедливості (не доходячи до створення прецеденту).

Але, все ж вірно було б зазначити, що право, а отже і правозастосування США і Великобританії не на 100% ідентичне. У них є велика найголовніша, істотна відмінність – це те, що США є федеративною державою. Тому і система права, і державних органів буде дещо відмінною, бо є право федеральне і право окремих штатів. Тому тут неминуче постає питання про компетенцію співвідношення влади та права штатів та федеративної влади під час застосування права. Чого не скажеш за Великобританію, де такої розгалуженої системи правозастосовних органів немає.

Будучи в основі своїй, за природою і характером англійським (загальним) правом, правова система США історично формувалася і розвивалася під величезним впливом німецьких, французьких, шведських, датських, іспанських та інших правових звичаїв і традицій. На Американський континент їх було принесено колоніаль-

ною владою і поселенцями з різних європейських країн, що відіграли значну роль у становленні та розвитку як загальних рис, так і особливостей правової системи Сполучених Штатів Америки порівняно з іншими національними правовими системами.

Особливості правової системи США як переважно суддівської системи проявилися, зокрема, в тому, що правило прецеденту в ньому не стало такою необхідністю, як це мало і має місце в англійській правовій системі. Його обов'язковість у правовій системі Америки, за твердженням аналітиків, у юридичному плані «мало чим відрізняється від добровільного сприйняття суддями доктрин, висунутих їхніми попередниками. По суті, це радше питання юридичної психології, ніж питання права» [2, с. 275].

Слід зауважити, що відтоді (1966), як Палата лордів англійського парламенту відмовилася слідувати своїм власним рішенням – прецедентам, особливості застосування правил прецеденту в США та Англії стали поступово зникати.

Однак, як стверджують дослідники, повністю вони навряд чи коли-небудь зникнуть. Для цього існує доволі багато причин та обставин, які наявні лише в державно-правовій системі США і яких ніколи не було і не буде в державно-правовій системі Англії. «Це, по-перше, історично сформована «безліч ізольованих юрисдикцій окремих штатів. Кожна з вищих судових інстанцій штатів, так само як і Верховний суд США, самі по собі, незалежно одна від одної визначають своє ставлення до прецеденту і тим самим виробляють свої особливі правила його застосування» [7, с. 89].

Як вказує М. Поліщук, «відповідно до Конституції, у США існують дві судові системи: федеральна система і судова система штатів. Вони обидві очолюються Верховними судами відповідно федерації та кожного штату. Одночасно судова система федерації складається з трьох ланок: Верховного Суду США, апеляційних судів – 12-ти та 94-х окружних судів в спеціальних судових округах, суди федерального округу Колумбія і чотирьох залежних територій [13, с. 111]. У федеральній системі існують також спеціальні суди – митний, податковий, військовий, за претензіями до уряду та інші. Створюються федеральні суди за рішенням Конгресу, їх судді призначаються Президентом за згодою Сенату довічно. Специфіка судової системи США визначається федеративним устроєм американської держави. Суди кожної з систем діють по відношенню один до одного самостійно і незалежно.

На відміну від системи прецедентів, створеної в Великобританії, де будь-який суд може використовувати прецедент, створений іншим уповно-

важеним судом, у США таке неможливо з огляду на відмінності у законодавствах окремих штатів. Тому судді можуть використовувати прецеденти, створені в інших штатах, лише за умови тотожності законодавства. Проте, саме така судова практика сприяла прийняттю деяких нормативно-правових актів, спільних для багатьох штатів, що дало змогу спростити багато процедур розгляду справ, сторонами яких є представники різних штатів [14, с. 18–19].

Цікаво, що «в деяких штатах США до загальної компетенції суддів додається право старших за рангом суддів здійснювати контроль над молодшими колегами та працівниками судової установи взагалі. При цьому вони наділяються повноваженнями застосовувати трудове законодавство до колег, а саме накладати дисциплінарні стягнення на суддів-порушників. Що говорить про ще один вид застосування норм права. Такі стягнення можуть варіюватися від усних зауважень чи бесід до відсторонення від виконання посадових обов'язків. У деяких випадках старшим суддям надаються повноваження відсторонювати від здійснення посадових обов'язків працівників суду, які не можуть їх виконувати за станом здоров'я, віком тощо, але такі повноваження даються в межах однієї судової установи та виключно щодо осіб, нижчих за рангом» [15, с. 112].

Виходячи із цього, можна констатувати, що метою правозастосовної діяльності завжди є задоволення не особистих потреб правозастосовних органів та осіб, а насамперед, потреби та інтереси осіб, які реалізують права та обов'язки, а в кінцевому рахунку, потреби та інтереси всього суспільства. Тому правозастосовна діяльність має особливу, підвищену соціальну значущість.

На сьогоднішній день сміло можна констатувати, що сучасну епоху характеризує наростаюча тенденція взаємозалежності держав світового співтовариства через значну динаміку міжнародної співпраці. Сучасні цивілізації не можуть замкнутися винятково на самих собі, відмовитися від контактів і зв'язків, а отже, і від пізнання одна одної. Нині складається вельми різноманітний у соціальному і політичному відношенні, але водночас взаємопов'язаний, багато в чому цілісний світ. Така єдність і міжнародна взаємозалежність з її неминучим взаємним зближенням лежать в основі порівняльності правових систем сучасності.

Правозастосовна діяльність грає важливу роль у правовій системі за яку б країну світу не йшлося. Так, даний вид юридичної діяльності носить, як нам вдалось встановити у процесі дослідження, не повністю тотожний характер двох основних країн англо-американської правової системи. Кожен з них базується на загальному

праві, але не тотожний один одному. Оскільки правозастосування в Англії та США по своєму забарвлене певними рисами, які були детерміновані політичними, економічними та культурними умовами формування й розвитку.

Література

1. Дудченко В.В. Легітимація та легітимність права. *Юриспруденція сьогодні: між апологією і креативністю. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 75-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Міжнар. наук.-практ. конф.(Одеса, 17 верес. 2021 р.) / Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»; за заг. ред. А. Ф. Крижановського. Одеса : Фенікс, 2021. С. 89–93.*
2. David R., Joffre-Spinozi K. The main legal systems of our time. France. 1992. 400 p.
3. Бехруз Х. Правова система – центральна категорія порівняльного правознавства. *Актуальні проблеми держави та права*. 2003. С. 27–32.
4. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: Підручник. Одеса : Фенікс, 2009. 464 с.
5. Farnsworth E.A. Introduction au systime juridique des Etats-Unis. 1986; levasseur A., dir., Droit des Etats-Unis. 1990.
6. Milson S. Historical Foundations of the Common Law. L., 1981. 375 p.
7. Sauverplanne J. Condified and Judge made Law. The Role of Courts and Legislators in Civil and Common Law System. Amsterdam, 1982. P. 86–98.
8. Cross R. Precedent in English Law. L, 1990. P. 25-53.
9. Smith P., Barley S. The Modern English Legal System. Oxford, 1984.
10. Hicks St. Comparative Law in Ancient Times: The Legal Process. The American Journal of Comparative Law, 1986, vol. XXXIV. P. 81–82.
11. Holmes O. The Common Law. Boston, 1881. P. 2–4.
12. Котюк В.О. Теорія права. Курс лекцій. К.: Вентурі, 1996р. 208 с.
13. Поліщук М. Г. Система судів США та можливість використання окремих її положень в діяльності судів України. *Наукові праці МАУП*. 2014. Вип. 43 (4). С. 110–113.
14. Кравчук М. В. Правова система США. Тернопільська академія народного господарства. К. : Нора-Друк, 2004. 136с.
15. Тихомиров Д.О. Юридична діяльність в англо-американській правовій сім'ї : дис. к.ю.н. спец. 12.001.01. Київський національний інститут внутрішніх справ. Київ. 2009. 193 с.

Анотація

Одарій В. В. Застосування судового прецеденту в англо-американській правовій системі. – Стаття.

Стаття присвячена дослідженню застосування судового прецеденту в англо-американській правовій системі. Вбачається перспективним проведення дослідження в даному ключі щодо аналізу та сутносні застосування права саме в цій правовій системі. Адже дослідження правозастосування в зарубіжних державах має значну наукову цінність. Воно дає змогу знайти діві шляхи підвищення ролі вітчизняної юридичної діяльності у правовому розвитку країни. Ця тема є досить актуальною в наш час, оскільки це питання є недостатньо розробленим у вітчизня-

ній науці. Тому, провівши даного роду дослідження вдається збагатити юридичну науку новими ідеями та теоріями в області застосування права.

Зокрема, увага приділяється загальній характеристиці англійській та американській системам права, а також більш детально розглядається саме правозастосування судами в США та Великобританії на основі найголовнішого джерела права – судового прецеденту.

Автором встановлено, що хоча вище згадані країни і відносяться до однієї правової сім'ї, проте судова система і застосування судового прецеденту не є повністю дотичними одне одному. Це пояснюється історичними, географічними, культурними, політичними аспектами становлення і розвитку даних країн.

Автором виведено припущення, що за останні десятиліття, незважаючи на жорсткість правил застосування прецеденту, щодо деяких судових органів з'явилися винятки. Принцип обов'язковості дотримання прецедентів під назвою *stare decisis*, зазнав деяких змін. У Сполученому Королівстві цей принцип зазнає відчутніших змін, оскільки саме тут це правило завжди носило незмінний обов'язковий характер для усіх судів. Напротивагу, ж в США дане правило носить більш легкий характер, оскільки це пояснюється двоїною судовою системою федеративної держави.

Встановлено, метою правозастосовної діяльності завжди є задоволення не особистих потреб правозастосовних органів та осіб, а насамперед, потреби та інтереси осіб, які реалізують права та обов'язки, а в кінцевому рахунку, потреби та інтереси всього суспільства. Тому правозастосовна діяльність має особливу, підвищену соціальну значущість.

Автор доходить висновку, що сучасні цивілізації не можуть замкнутися винятково на самих собі, відмовитися від контактів і зв'язків, а отже, і від пізнання одна одної. Нині складається вельми різноманітний у соціальному і політичному відношенні, але водночас взаємопов'язаний, багато в чому цілісний світ. Така єдність і міжнародна взаємозалежність з її неминучим взаємним зближенням лежать в основі порівнянності правових систем сучасності.

Ключові слова: правозастосування, застосування права, юридична діяльність, судовий прецедент, право, англо-американська правова система, сім'я загального права.

Summary

Odarii V. V. Application of judicial precedent in the Anglo-American legal system. – Article.

The article is devoted to the study of the application of judicial precedent in the Anglo-American legal system.

It seems promising to conduct a study in this vein to analyse and substantively apply law in this particular legal system. After all, the study of law enforcement in foreign countries is of considerable scientific value. It makes it possible to find effective ways to enhance the role of domestic legal activity in the legal development of the country. This topic is quite relevant nowadays, as this issue is not sufficiently developed in the national science. Therefore, this research will enrich legal science with new ideas and theories in the field of application of law.

In particular, attention is paid to the general characteristics of the English and American systems of law, and the application of law by courts in the United States and the United Kingdom on the basis of the most important source of law – judicial precedent – is considered in more detail.

The author establishes that although the above-mentioned countries belong to the same legal family, the judicial system and the application of judicial precedent are not fully in line with each other. This is due to historical, geographical, cultural and political aspects of the formation and development of these countries.

The author suggests that in recent decades, despite the strictness of the rules of application of precedent, exceptions have emerged with regard to some judicial bodies. The principle of binding precedent, known as *stare decisis*, has undergone some changes. In the United Kingdom, this principle has undergone more significant changes, as it has always been a rule that has been binding on all courts. In contrast, in the United States, this rule is more relaxed, as it is explained by the two-tier judicial system of the federal state.

It is established that the purpose of law enforcement activity is always to satisfy not the personal needs of law enforcement agencies and individuals, but primarily the needs and interests of persons exercising rights and obligations, and ultimately, the needs and interests of society as a whole. Therefore, law enforcement activities have a special, increased social significance.

The author comes to the conclusion that modern civilisations cannot withdraw exclusively from themselves, refuse to make contacts and connections, and therefore to learn about each other. Today, the world is very diverse in social and political terms, but at the same time interconnected and in many ways integral. Such unity and international interdependence with its inevitable mutual convergence underlie the comparability of legal systems of the present day.

Key words: law enforcement, application of law, legal activity, judicial precedent, law, Anglo-American legal system, common law family.